

PROBLEEM IN ONDERBROEK

Lol om Anneke, allang wiesder

SLOCHTEREN - Een koude zaterdagavond, maar er zit toch iets van een nieuwe lente in de lucht. Het standbeeld van Kornelis ter Laan staat nog steeds op de driesprong. De voorman (1871-1963) van de Groninger beweging kijkt voorbij aan het gelijknamige aanpalende café, maar blikt in noordelijke richting. Vandaar nadert, representatief op weg naar de volgende pleisterplaats van zijn veelomvattende veldwerk, de streektaalfunctionaris.

Als de oude Ter Laan dat eens had mogen meemaken! Genootschap, Laid, Bouk, Toal onder ain dak en personeel ervoor aan het werk. Nu weer het Alfabetiseringsprojekt, dat het Gronings bezigt om mensen, die niet kunnen lezen en schrijven, dat in het Nederlands bij te brengen. De moudertoal stijgt weer in aanzien. Wat blied bin wie doar mit! n Nije lente veur ons dialect.

Ik zie de oude baas, ruim boven de tachtig, weer zitten, tijdens de slotavond van een Algemeine Vergoadern van zien „Grunnen”. Kaarsrecht gezeten eerste rij balcon van Dommering, de handen om de balustrade geklemd, de blik even strak gericht op de vertolkers van „t Koren is onder dak”, daar beneden op het toneel. De spelers, ook ik, kregen na afloop een ferme hand van hem: „Mooi speuld!” Eh as ol Knelis dat zee...

Dat waren tijden. Opzij van café de Driesprong doen nu grote letters „ingang grote zaal” niet vermoeden, hoe hokkerig de entree door gangetjes naar het speelterrein wel is. Dat oogt gelukkig ouderwets: guirlandes, een dansvloer tussen podium en voorste stoelen, lange tafels. Drie professionele schijnwerpers boven het parket worden echter ontmanteld, omdat ze, volgens de operateur van een ge-

reedstaande videocamera, te veel stroom vreten.

Illustratie van die overbelasting: het toneel slaat een klein kwartier lang donker, zodat de grimeuse niet meer verder kan. Met behulp van een als opa aangesproken employé op een dubbele trap wordt vervolgens een twee meter lange lichtbak van onder het zaalplafond vandaan getakeld. De spelers kunnen er verzekerd van zijn, dat ze hun tekst alsnog letterlijk over het voetlicht kunnen brengen, zoals ze dat gewend zijn: om 5 voor 8 is er weer electriciteit.

Helaas is er geen versterker-installatie, zodat nauwelijks, over de lege dansvloer heen, door de hoorders valt te beluisteren, hoe verheugd de streektaalfunctionaris en de voorzitter van de statencommissie welzijn over het welslagen van dit projekt dank zij ons dialect wel zijn. Beider prevelement bevat af en toe terdege geestigheden, maar je durft niet hardop te lachen, uit vrees, dat de volgende kwinkslag je helemaal zal ontgaan. Wel hoor ik de hoop uitspreken, dat de lol van het toneelstuk niet plat zal zijn. Dat achten sommigen nl. wel eens inhaerent aan het spreken van „plat”.

Het gat dansvloer, dat gaapt tussen spelers en publiek, is

ook fnuikend voor de mate van appreciatie uit de zaal, met 38 personen toch al weinig inspirerend, nog niet eens half gevuld. Een avond eerder is ODS met „Anneke wordt wiezer” in Leek voor een volle bak opgetreden. Schrijver-speler Wim Baar verzekert mij, dat de lachsalvo's toen niet van de lucht zijn geweest. En nu... Er komt amper iets óver, zoals dat in vaktaal heet.

De hoofdpersone is ook bepaald niet zo'n publiekelijk meelijwekkend slachtoffer van haar gebrek (niet kunnen lezen en schrijven) als zij eigenlijk zou moeten zijn. We zien op het toneel niets van het proces „er niet voor durven uitkomen”, maar beleven een Anneke, die al duchtig bij de huiswerkles is en meteen ook tegenover gloednieuwe burens mededeling van haar onkunde doet. Een kloek wijfje. Dijn kin ja nait wiesder meer wodden, denk je dan.

Alleen haar vader, dorpspoptentaat en huistiran, en haar man, een even domme Streber met verbeelding, zijn nog terdege voor verbetering vatbaar. Ze koeienieren haar nl. schandelijk, o.a. met kreten als „hampel” en „hufter”. Hun luide aanwezigheid weerhoudt Anneke er ook steeds van zich aan haar schrijf oefeningen te wijden. Bovendien gaat, telkens als zij het notitieblok ter hand neemt, wel de telefoon of de huisbel, komt er volk binnen om te telefoneren of even te zitten en dan na luttele minuten niet nader verklaarde aanwezigheid te zeggen: „Kom, wie stappen mor weer ais op”. Volop handeling, dat zeker.

Foto: Anne Marie Kamp

Joop (Wim Baar) weet zijn Anneke (Siepje Pijper) hier nog te strikken voor een huiselijk karwei: het omdoen van de das. Daar zijn vrouwen voor, meent zo'n huistiran. Maar zij zal zich weldra niet meer de les laten lezen en nog minder de wet laten voorschrijven. Ze is wel wiezer, dank zij Het Projekt...

De huisbel gaat, vreemd genoeg, ook telkens voor vader-directeur met particulier chauffeur. Een zwart wit cliché, waarmee het vormingstoneel in zijn oertijd welstandigen placht te schetsen. Het duo verstoort voortdurend Anneke's emancipatieproces. Dat krijgt gestalte met behulp van een uit het keurslijf brekend zusje en een importbuurman, qua intelligentie de huiselijke en dorpse autoriteiten reeds verre de baas.

De chauffeur is de in een goede klucht onvermijdelijke komiek en heet dan ook Diesel. Zijn beroepsdeformatie gaat zover, dat hij elke volzin begint met een hartverwarmende start: „Brrroem!”. Maar ook hij staat, mèt de jonge vrouwen, op tegen het Gevestigde Gezag, nl. door een rijksdaalder opslag te vragen.

Zover was het stuk gevorderd, toen ik de tijd gekomen

achtte om het eind goed al goed van deze merkwaardige les maatschappijleer niet meer af te wachten. In het donker van het 2e bedrijf was mijn teleurstelling gelukkig niet al te zeer zichtbaar. Bij het weglopen zag ik als het ware voor mij, wat een groep als Het Schavot uit Veendam destijds voor de Groninger Toal heeft betekend met „Hekje Perfekje”. Een reeks voorstellingen, inhoudelijk, qua vormgeving en spelkwaliteit van een niveau, waarop de streektaal benaderd verdient te worden. Daar stak „Anneke wordt wiezer” armetierig bij af.

In het kader van het bewust project en zijn cursisten moet zo'n toneelstuk natuurlijk eenvoudig van opzet en vooral om te lachen zijn. Mooi ook en tevens goedkoop, dat schrijver en spelers bij de hand waren en bereid er moeite en tijd aan te besteden. Een

goed idee, om door middel van een dialectklucht indirect het projekt-probleem nog toegankelijker voor betrokkenen en publiek te maken. Maar dat het nu behalve goedkoop ook dom plat behandeld moest worden...

De streektaalfunctionaris zei, dat hij bij zijn komst naar de Driesprong nog een lichte buiging voor zijn eerste grote werkgever had gemaakt. Ik heb na mijn voortijdig vertrek de oude Ter Laan buiten niet meer recht in de ogen durven kijken. Een beetje beschaamd wellicht door de gedachte „Majesteit, ze hebben er weer wat van gemaakt, van uw werk!” Het probleem platgewalst onder de lol van lange onderbroek en schuine bak. Nait mooi speuld. Het was al duister, maar ik zag wel van opzij, dat ol Knelis de blik nog steeds afgewend van de plaats des onheils hield.